

Mjøndalsfjellene.

Ellef Dammyrs rike.

Av Hans Jensen.

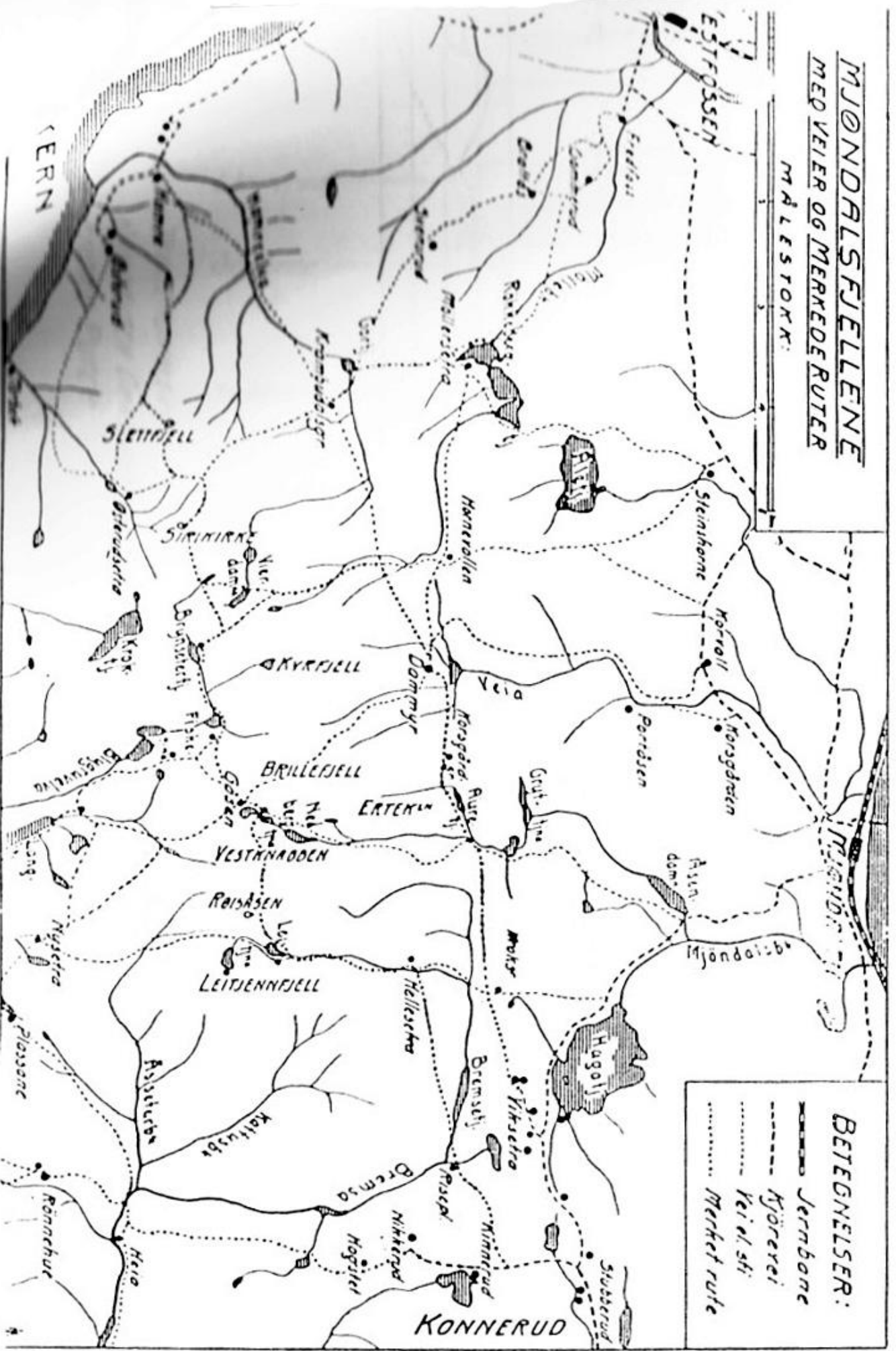
Husker du alle de troldstille Tjenn?
Og Veia den vilde ja husker du den?
Husker du Kjyrfjeld og Ærtekollen
Og Fjeldstien indimot Nysætervolden?
Hvem skulde trodd,
At Folk kan ha bodd
Der voldene ligger så gravovergrodd.
Wildenvey.

STÅR man nede på flatbygden et steds mellom Mjøndalen og Hokksund og betrakter åsene, som reiser sig i syd, så legger man merke til hvordan stigningen fra dalen faller likesom i to avdelinger idet den et stykke oppe foreløbig slutter i en langsløpende åskam for noget bakenfor igjen å fortsette videre opover til en ganske anselig høiderygg, der her nedenfra fortoner sig som en rekke litt snaue fjellkoller med små innskjæringer imellem. Når disse kollene om høsten får hvit kallot, så er det eikværingens første varsel om vinterens komme og i gamle dager het det om våren, at når „sneen lå som gjeitunger oppe på Ertekollen“, var det tiden å så.

Tar man for sig Eikerkartet, vil man også her få et billige av strøkets karakteristiske formasjon. Bakenfor den nevnte lavere åsen, som har en høide av omtr. 350 m., løper der paralelt med denne et daldråg, hvori de samler sig alle bekkene oppe fra fjellhøidene, men hvorfra vannet igjen bare slipper ut enten langsefter eller gjennom et par ¹ar i åskammen. Dette lange rette dråget

MJONDALSFJELLENE MED VEIER OG MERKEDE RUTER

MÅLSTOKK:

BETEGNELSER:

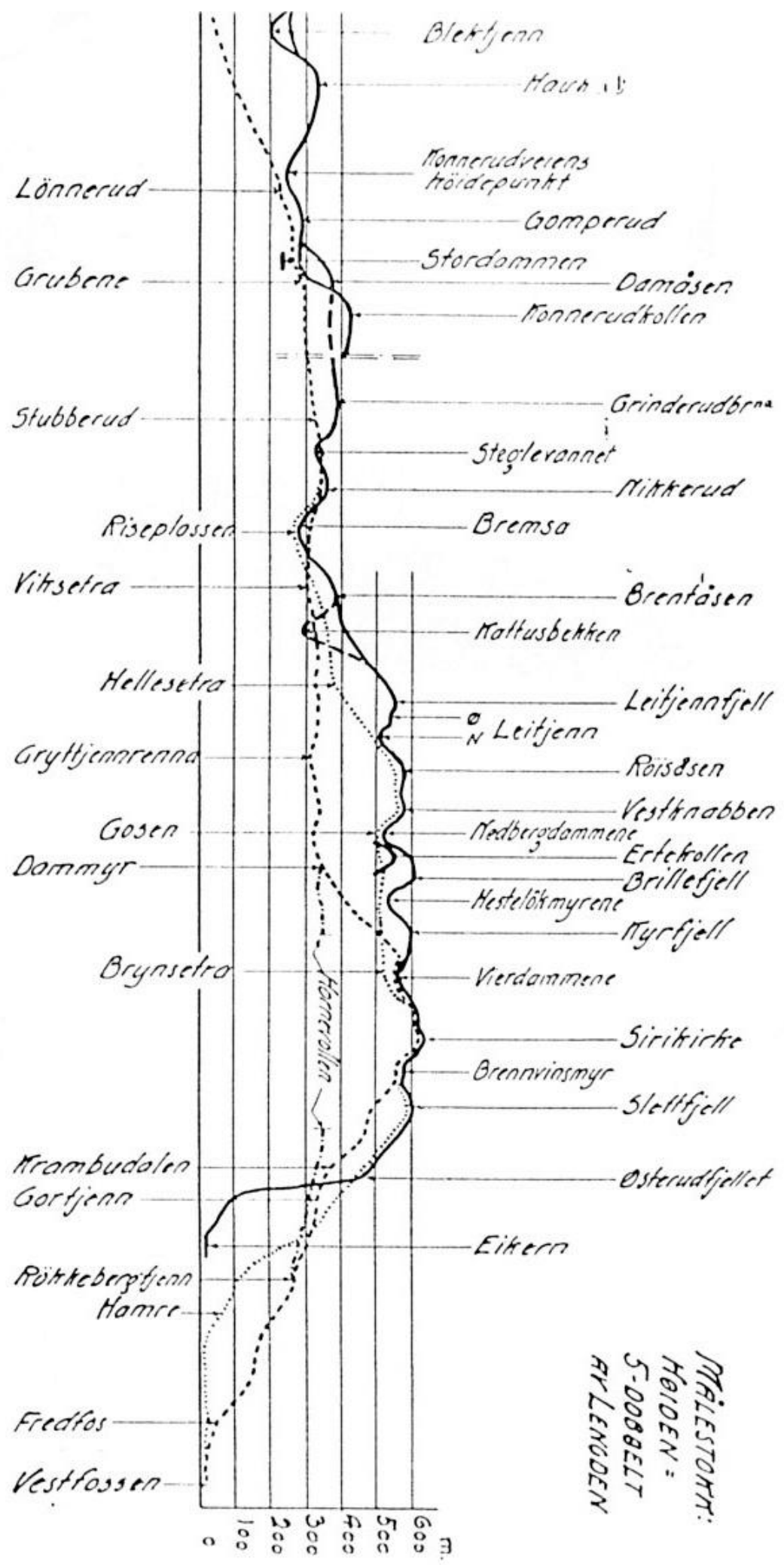
- Jernbane
- - - - - Kjøretrei
- Veier og sti
- Markert rute

fortsetter forøvrig samme jevne høide helt hen mot Konnerud, hvor det går over i Bremsedalen. Selve høideryggen bakenfor går op til 635 m. o. h. og overstiger således alle høidepunkter mellom Drammen og Glitre. Den danner et skarpt markert øst-vestgående fjellparti opdelt i en rekke nogenlunde jevnhøie avsnitt (se profilen).

Østligst ligger *Leitjennfjell*, der nede fra Bremsas og Kathusbekken dybder stiger sterkt i været. Både dette og fjellene nærmest bakenfor kan fra noen høiereliggende punkter på Konnerud lett sees som en bred fjellmasse der ligger og ruver i sydvest. Bortenfor Leitjenn kommer *Roisåsen* (Signalen), som er et topografisk punkt, og *Vestknabben*. På den andre siden av skaret ved Nedbergdammene følger så *Brillefjell* med *Ertekollen* nedenfor. Etter atter et skar, Hesteløkmyrene, hever terrenget sig i *Kyrtfjell* og fortsetter i noen høidedrag, hvori Vierdammene danner en senkning, for så å stige igjen til fjellmassens høidepunkt i de 3 toppene av *Sirikirke*. Nu faller det av mot Brennvinnsmyr med overgang til det siste i rekken, *Slettfjell*, der så i den bratte veggen av Østrudfjellet stuper ned mot Eikern.

Oppe fra disse høider kommer den første spede begynnelse til *Bremsa*, der tar den lange vei østover gjennom Skoger og Sande til fjorden. Forøvrig har nok Bremsas oprinnelige hovedtilløp, Storbekken, som kommer fra Nedbergdammene, i sin tid tatt benveien ned til Mjøndalen, idet dette vassdrag på kunstig måte er overført dit for å tjene til driftsvann for alle sagene der engang lå nede ved Mjøndalsbekken. Dette vannbygningsarbeide, „*Gryttjennenna*“, som engang i 1700 tallet skal være utført på den primitive måten med brenning av fjellet, har nok, etter hvad et gammelt skinndokument forteller, kostet et betydelig beløp, selv om man riktignok ikke i de tider bekymret sig større med erstatningsspørsmålet til de gode herrer i Skoger og Sande. Fra Dammyrdammen ned til Mjøndalen styrter også i skummende fosser gjennom en dyp slukt elven *Veia* „den vilde“, som er besunget av Wildenvey, og som vel har gitt ham ideen til hans dikternavn. Vestover fra Røkkeberggjenn løper *Mollebekken*, der gir kraft til Fredfos Uldvarefabrikk ved Vestfossen og som også

PROFIL AV TERNINGHØIEN
 HØVEDRUTEN DRAMMEN-VESTFOSSEN
 ANDRE RUTER
 LENGDE-PROFILER AV
 KONNERUDSTROKET OG MJØNDALSJELLENE
 MED RUTER

i eldre tider har vært benyttet til industrivirksomhet, f. eks. til Hans Nilsen Hauge's bekjente Eiker Papirmølle. Også dette vassdrag har engang i gamle dager på kunstig vis (hvad gamle skogsskjøter også forteller) fått et tilskudd i sin vannføring. Brandalsbekken som kommer ned fra Svartekulp på Hornefjellet er nemlig ved hjelp av den såkalte *Skådammen* i nærheten av Hornevollen ført over hit istedenfor som oprinnelig å flyte i Dammyrdammen for derfra å delta i Veias ville flukt nedover forbi Portås til Mjøndalen.

Disse gamle vassdragsreguleringer viser, at man på Eiker tidlig har forstått å nyttiggjøre sig vannkraften og det er jo også historisk, at der allerede for ca. 400 år siden var en rekke vannsager igang ved småelvene her i bygden. Endog så høit til værs, som i nærheten av Sirikirke treffer vi på større demninger ved *Vierdammene*. Det er minner fra den tid grubene var i drift nede i Krambudalen, hvor vannet er blitt nyttiggjort, idet bekken fra dammene passerer her på sin vei nedover for senere under navn av *Hamreelva* å løpe ut i Eikern.

Overflateformasjonen i disse trakter har naturligvis sammenheng med den geologiske bygning av fjellgrunnen. Det omtalte dråget eller hyllen langs hele dalskråningen danner netop grenseskillet mellem 2 forskjellige bergdannelser. Hele fjellmassivet ovenfor består av en granittart, som har fått sitt navn efter strøket „Ekeritt“, mens partiet nedenfor er opbygget av forskjellige alderslag av silur. Et resultat av det siste har vi i alle kalkovnene nede i Mjøndalen.

Men her oppe i overgangen mellem begge bergarter har det vært det naturlige sted for flere malmforekomster, således *Krambudalsgrubene* og skjærpene ved Korsgårdsetra og Dammyr. Og helt over i hellingen mot Eikern finner vi ved Blygruvelva minner efter den slags bedrifter. Særlig i Krambudalen har der nok vært stor virksomhet å dømme efter de levninger av vannbygningsarbeider og murer som ennå er å se i skogen her. Malmen gikk til det såkalte „Ekers bergværk“, der som det eldste jernverk i distriktet blev anlagt for over 300 år siden. Navnet „Krambudalen“ kan jo forøvrig sette fantasien litt i sving, når en her så langt til skogs vandrer over de mosgrodde tomter inne mellem tykkskogen.

BREMSA VED RISEPLASSEN

En livlig ferdsel foregikk også engang i traktene her inntil for vel halvhundre år siden med kjøring av malm bl. a. fra Åserudgrubene ved Konnerud og frem til gården Island ved Vestfossen, hvorfra den førtes videre over Eikern til Eidsfos verk. På denne såkalte „*malmveien*“, som nogenlunde gikk etter den jevnhøie hyllen i åsen, men nu på enkelte partier er gjengrodd, kunde der engang være å se hele karavaner av hester i den tiden av året, det var sledeføre.

Er det nu slutt med den virksomhet, som grubedriften og malmkjøringen engang bragte med sig særlig i vintertiden, så er det naturligvis heller ikke stort mere igjen av sommertrafikken på de forskjellige setrene og plassene som engang fantes innover skogene her. For 80—100 år siden var det liv og rørelse på de fleste av disse steder, hvor vi nu bare ser en liten snaugnagd voll igjen. Og bamsen vanket også som en fryktet gjest i strøket. Der fortelles om gamle Gjertrud „bjørneskytter“ på Hornesetra, at hun hadde både sabel og skuttbørse å møte bamsen med, da hun borte på Langemyr kom på den, mens den stod og hånd-

ØVRE LEITJENN

terte en av de beste kuene hendes. Modig som hun var, gav hun først bjørnen en liten hilsen med stuttborsa like bak øret. Men da ikke dette hadde den forønskede virkning, måtte hun trekke blankt og den gav sig da endelig for sabelen. Enten det nu var den samme bjørnen eller ikke, så blev den siste av slekten på disse kanter skutt oppe ved Nedberg tjenna nær Gosen omkring 1855. Blant dem, som var med å berede den døden, var Augustinus Portåsen (en av Wildenveys forfedre). Til åte hadde Gamle-Ellef på Dammyr levert en skottgamp for den imponerende pris av 2 daler.

Av det lille som er igjen av eldre bebyggelse her i traktene, har vi bare henimot Konnerud *Viksetergrenda* med noen bebodde plasser, mens der på *Osterudsetra* bortimot Eikern inntil det siste har vært litt seterdrift. Og midt imellem, i hjertet av disse skogstrekninger, ligger ennu den dag idag en enslig bebodd plass, *Dammyr*, hvor den gamle kjente *Ellef „vestmann“* regjerer. Man kan si „regjerer“, for Ellef er en myndig og selvbevist herre, men han mangler derfor ikke humor, og han er i det hele noget

DAMMYRPLASSEN

av en original personlighet. Når disse strøk skal omtales, kan man ikke undgå å komme litt nærmere inn på denne skogens gamle gubbe, hvis navn er så uløselig knyttet til de omliggende skoger og fjell, at de med en viss rett kan kalles hans „rike“.

Gubben i Mjøndalsfjellene.

Ellef er født her på plassen Dammyr for 81 år siden. Det var far hans som hadde ryddet stedet. Han het også Ellef, og da han var fra Telemarken og brøt litt på målet, fikk han tilnavnet „vestmann“, et appendiks, som også henger igjen på sønnen.

Gamle-Ellef var en høstdag for vel 100 år siden kommen vandrende med sliul på nakken fra sitt hjemsted fremover til Kongsberg for å søke arbeide som treskemann. Her traff han en Mjøndalsbonde, som han blev med hjem og tok arbeide hos om vinteren. Av denne husbonden sin fikk han også no arbeide med skogshugst oppe under Kyrfjell. Og her oppe i bratte villmarken fikk han så hug til å slå sig ned, og f bygsel for sig

ELLEF DAMMYR

og sine barn og brøt og ryddet i bakkene, inntil en vakker dag godset lå der og lyste i skogen. I førstningen var riktignok boligen ikke så rar og en slags hytte under en busket gran gjorde tjenesten. Her kom Gamle-Ellefs første datter til verden og „derfor vart hu tullut“, som han selv uttrykte sig. Det fortelles, at han — som rimelig er i de omgivelser — skal ha hat et inngående kjennskap til alle skogens mystiske væsener og en urokkelig tro på huldrer og troll. En jeger, som engang ytret noen tvil, fikk som svar: „En får tru å'n vil, jeg har set for mye te inte å tru det“).

Denne respekt for de overnaturlige vesener er gått i arv til sønnen, som gjennom et nu 80 årig samliv med disse sine naboer her oppe i fjellene og skogene har innforlivet sig så i deres vesen og så ofte støtt på bevis for deres nærvær, at man heller ikke

¹⁾ I Norsk Jæger- og Fiskerforenings tidsskrift for 1923 finnes en interessant skildring av en jakttur i disse trakter i 1864, som er skrevet av en daværende drammenser Oscar Hanson, og hvorfra ovenstående replik er hentet.

DAMMYRDAMMEN,
 hvorfra Veia kommer.

bør forsøke og rokke ved hans bestemte mening på dette gebet. I sammenheng med dette karaktertrekk hos Ellef er det rimelig, at han er en mester i å tyde alle slags varsler om vær og vind, og han er velkjent som spåmann. Han kan sine aspekter og alle de forskjellige merkedager i året og morsomt er det mangen gang å høre ham på grunnlag herav forme sine meninger. Folk som lever slik i intim kontakt med naturen får også en merkelig evne til å lese i dennes innholdsrike bok, hvis blade er så allfor til-lukkede for de fleste nutidsmennesker. Etter dyrs og fuglers opptreden utleder han sine slutninger, og har f. eks. ekornet om høsten satt konglen i en barksprekk høit på trestammen er han sikker på stor sne til vinteren. Også astrologien står hos Ellef høit i kurs. Etter studium av „vintergata“ kan han således en høstdag rolig se sneen legge sig på no avling han ennu har ute, „ti de' ska' komma og gå 7 sneer inna han bier“.

Med sine temmelig urokkelige meninger har Ellef nok leilighets-
 is kunnet bli litt usams med enkelte av sine vedmennesker.

MØLLERSETRA VED RØKKEBERGTJENN

Engang gjalt det rettigheten til et jordstykke, som også en annen var liebhaver til. Konkurrenten sådde om høsten rug på stedet og om våren sådde Ellef hvete utover det samme stykket. Utpå sommeren begynte så Ellef å meie ned den ennu grønne, men noget blandede åker, og på spørsmål om, hvordan han kunde finne på det gav han til svar: „Ti der er kommen klinte blandt hveden“. Når han ikke sjelden bruker å citere skriftens ord, så er det vel fra sitt studium av disse kilder at han har hentet sin originale ide med så ofte å begynne sine setninger med „ti — —“.

I sitt ekteskap har Ellef hat 12 barn, hvorav 11 lever og er opvokset under hans strenge regimente. De fleste har bosatt sig ikke så langt fra fedrenegodset og 3—4 av dem har endog optatt eneboerlivet i villskogen. Således har en av sønnene, Andreas, slått sig ned i en liten hytte langt innpå åsene ved Øvre Fiske-tjenn, hvor han i noen år har ernært sig bl. a. ved å lage treskjeer og trauer. Han er snart viden bekjent for avholdelsen av sine „traurenn“ en årlig institusjon for de omliggende bygder. Hver påske angierer han skirenn der langt inne på fjellet med trauer

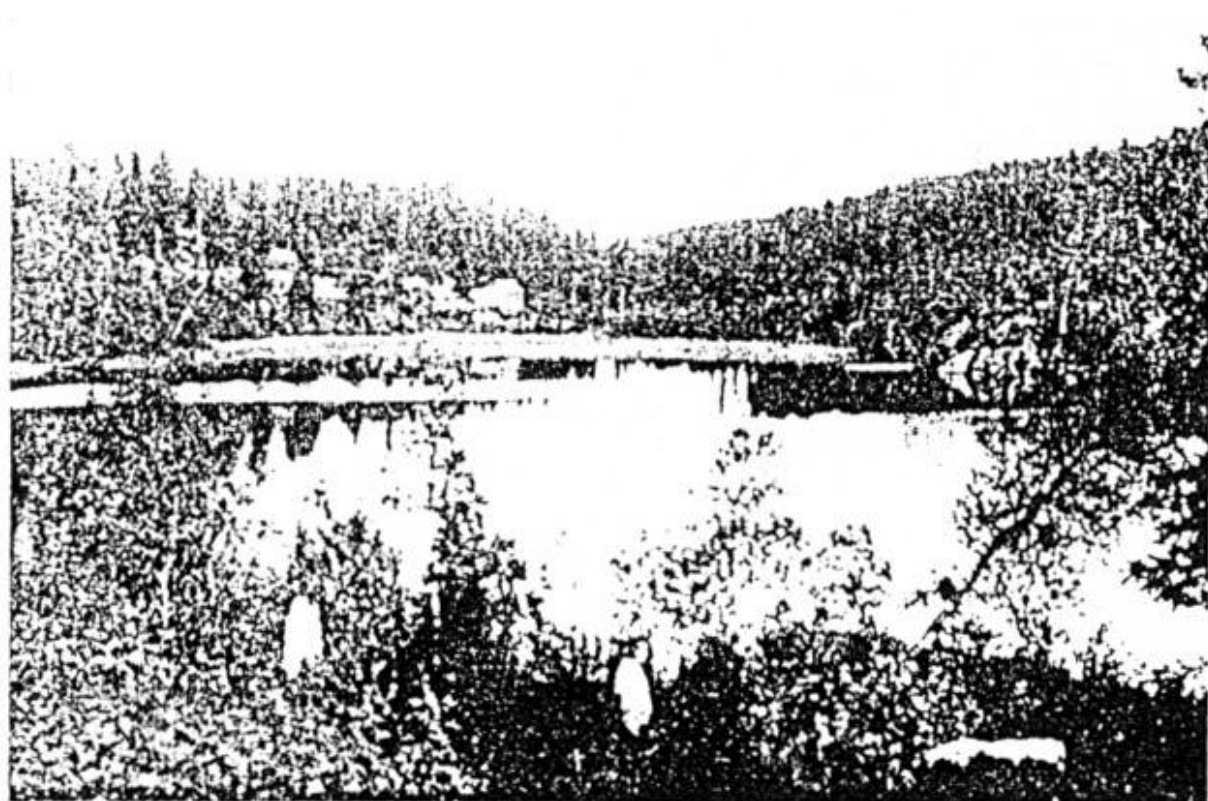

VESTKNABBEN

som premier og merkelig nok har tilstelningen fått stadig større tilslutning så deltagere og tilskuere kommer langveis fra for å delta i moroen¹⁾.

For Ellef og den store familien hans har det naturligvis ikke vært sprekt med utkommet der langt tilskogs, men en gjennomført økonomi har allikevel greid det. De har i sommertiden hat noen kuer fra bygden, og selv har de i mange år også drevet med gjeiter, inntil denne næringsvei blev ødelagt for dem for noen år siden ved at hundene blev for leie til å gjøre jakt på dyrene. Om vinteren har det vanket no skogsarbeide og ennu så sent som i høst hadde Ellef med sine 80 år påtatt sig en hugst. Fisking har vært Ellefs passion, men denne fangst har neppe i no stort mon bidrat til å mette de mange munne. Under denne fiskingen har han av og til, efter hvad han forteller, hat litt ugagn

¹⁾ Nytt av året er det at han også har arrangert sommerløp og da han har optatt en ny industri med trespann og her bruker disse som premier har denne tilstelning til forskjell fra „traurenn“ fått navn av „spannløp“.

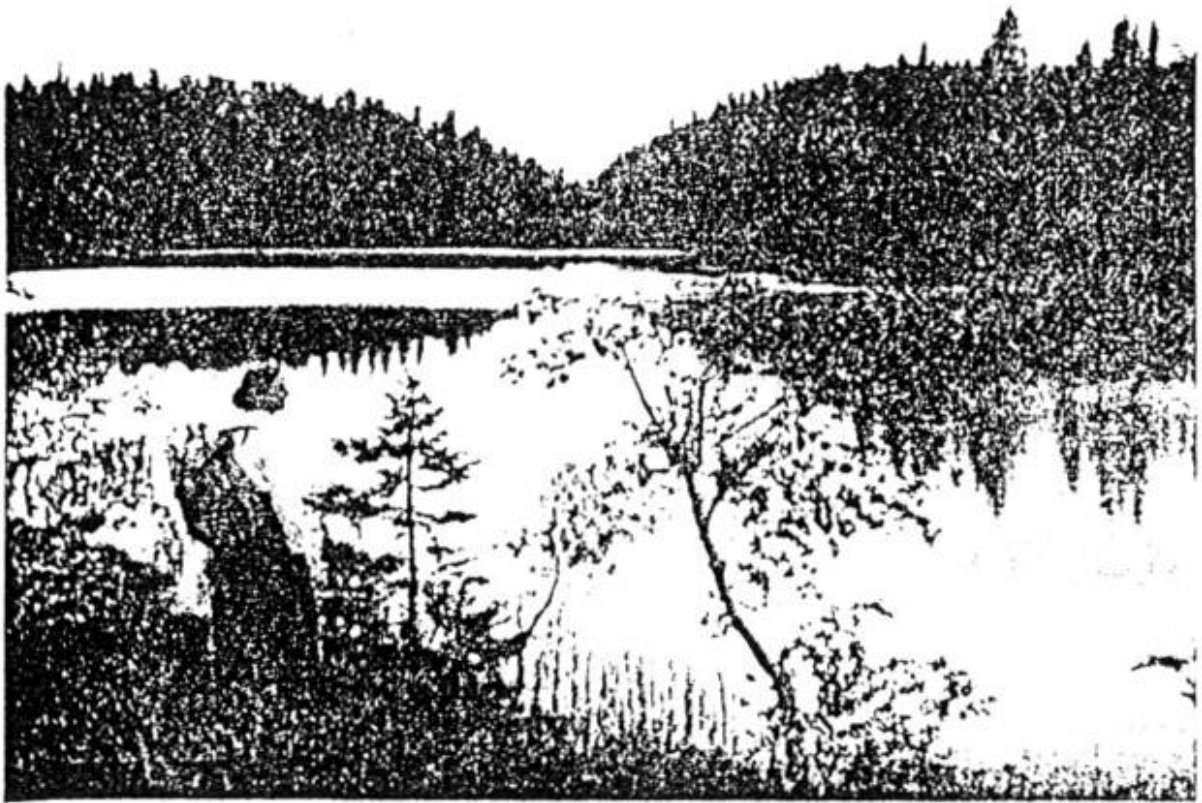

FRA GOSEN MOT MATTEASETRA VED NEDBERGTJENN

av de underjordiske, men menneskene bryr han sig mindre om. Da en mann kom på ham ved et tjenn og spurte om han ikke viste, at det var fredlyst der, svarte Ellef ganske rolig: „Joda, ti hvis je får en fisk som det står „fredlyst“ på, så kaster je'n uti igjen“.

Det sier sig selv, at Ellef og sønnene hans kjenner hver flekk omkring i skogene her og alltid er vel orientert. Om sommeren når hestekjtere fra bygdene rundt om har streifet kanskje i dagevis over de store vidder mellem Eiker, Skoger og Sande uten resultat, så har ofte den siste utvei vært å gjøre turen inn til Dammyr. Der har de gjerne fått beskjed: „De' går en blakk gamj-boli hallen nea Anne-Marigryta på Hålafjell“.

Selv har Ellef også holdt hest og da gjerne en liten trivlig fjording. Denne hesten er alltid gubbens stolthet og familiens kjeledegge og Ellef vet med flid å fremheve hvor godlyndt den er. Men så behandler han den også med en varsomhet, som selv hans egne poter ikke alltid er blitt tildel.

BRYNSETERTJENN

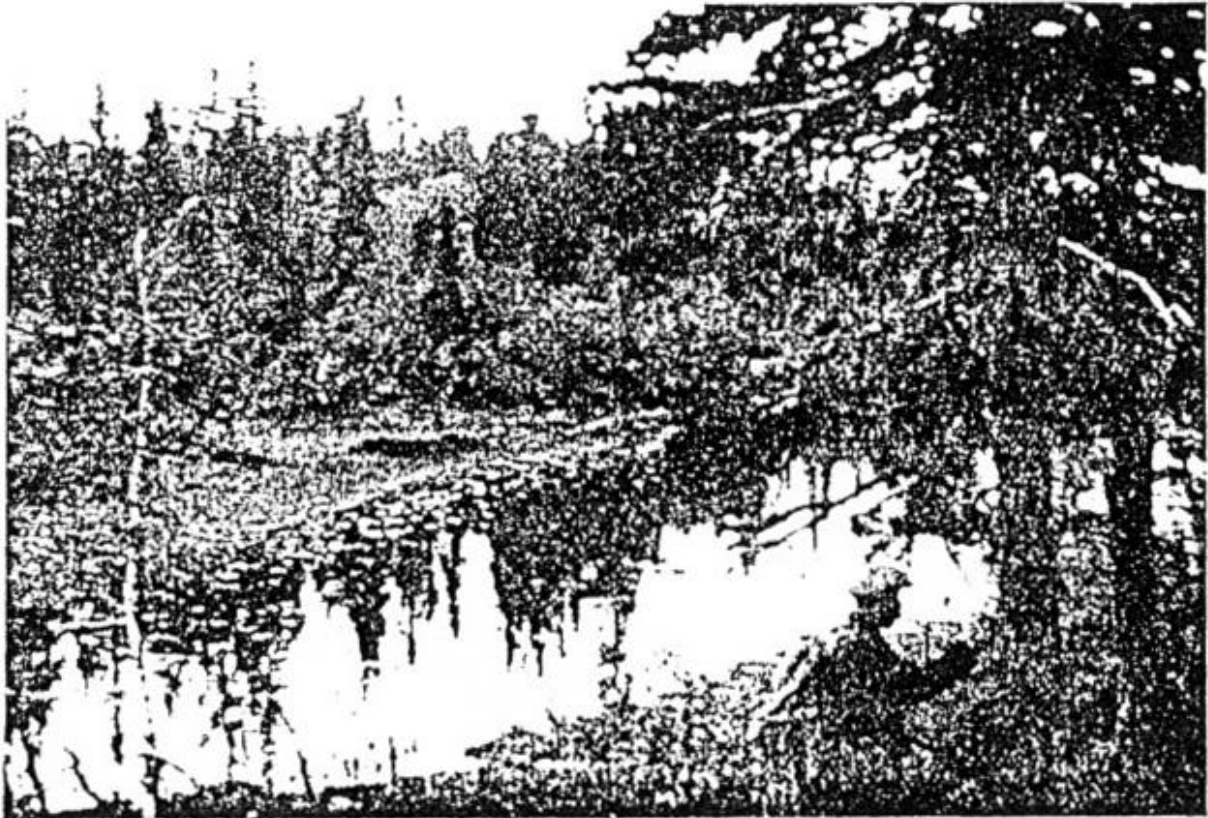
Ennu med sine 80 år greier Ellef de drøie bakkene til og fra bygden nesten som en ungdom, så skogslivet gir nok marg i bena og en seig helse. Han klaget bare nylig over litt gikt, så han ikke var fullt så lettbevegelig som ønskelig når det gjaldt å gjøre jakt på noen bitte små allfor lettbevegelige vesener.

Når gamle Ellef engang skal gjøre den siste reis nedover bakkene til bygden, så blir det likesom når trollet flytter ut av berget sitt, som når han drar bort fra sitt rike, han, som i manns minne har sittet der som en småkonge over Kyrfjell og alle de andre „slottene“ omkring. En slik en skogens ekte sønn burte nesten få lov å hvile i de omgivelser, hvori han hører så uadskillelig hjemme. Denne jord er blitt ham hellig, vigslet som den er av et langt livs strev og slit med den.

Han sogner — om noen gjør det — til Sirikirke.

Mjøndalsfjellene som turiststrøk.

Over disse traktene har det ikke vanket mange turistene. Vi hørte nok, at der en enkelt gang som ved dette vinterstevnet,

PA OPMERKING MOT SIRIKIRKE

„traurenet“, som Andreas Ellefs arrangerer, kan trekke endel folk derop fra bygdene og i sommertiden slenger en og annen bærplukker eller hesteleiter innover og kanskje en fisker eller jeger fra Vestfossen og Mjøndalen finner veien op i disse høider. Men også drammenserne burde snart „opdage“ dette strøk som et verdifullt tillegg til byens hjemlige turistmarker.

Der er nu opmerket fra Konnerud et par ruter vestover, som begge forener sig oppe på høidepunktet ved Sirikirke og deler sig igjen på nedveien til Vestfossen eller Eikern. Den ene (hovedruten, merket med rødt) utgår fra den innerste Vikseterplassen og holder samme høide vestover for det meste efter sterk vei forbi Grytjennrenna og Auretjenn til Dammyr, hvorfra den stiger op på fjellhøiden og forbi Vierdammene fører frem til Sirikirke. Den andre ruten (merket med blått) begynner innenfor Stubberud og tar tilhøire fra Nikkerudveien straks før Kinnerudgjerdet, passerer Riseplassen og Bremsetjenn og tar allerede ved Hellesetra op i høiden til Leitjenn. Den holder så vestover nokså svak sti forbi Vestknabben, Gosenhyt ved

NORDTOPPEN PÅ SIRIKIRKE

Nedbergfjenn, Øvre Fisketjenn og Brynsetra til den oppe på det siste høideplatå treffer sammen med hovedruten straks for Sirikirke. Videre herfra går en rute om Krambudalen og Røkkebergfjenn frem til Vestfossen, mens en annen og kortere tar av til venstre ved Brennvinsmyr over Slettfjellvarden og ned til Hamre ved Eikern.¹⁾ Denne siste kan særlig tilrådes, hvis man starter fra Vestfossen og vil lette veien ved å kjøre ut til Hamre. Turen mellom Drammen og Vestfossen lar sig godt gjøre på dagen av almindelige fotgjængere. Man kan også fra flere punkter variere rutene ved å ta ned til Mjøndalen, og hvis man vil renonsere på å komme op i høiderne så kan ruten til Vestfossen forkortes betydelig ved fra Dammyr å ta direkte over Langemyr bort til Møllersetra ved Røkkebergfjenn. Som skitur f. eks. blir dette en grei og lett rute.

Det kan i høi grad anbefales turister å forsøke noen turer over trakterne her. Disse landskapene med høie fjellkoller og

¹⁾ En nøiere beskrivelse også av rutene her i strok kommer senere i en almindelige bok om skogsruiter.

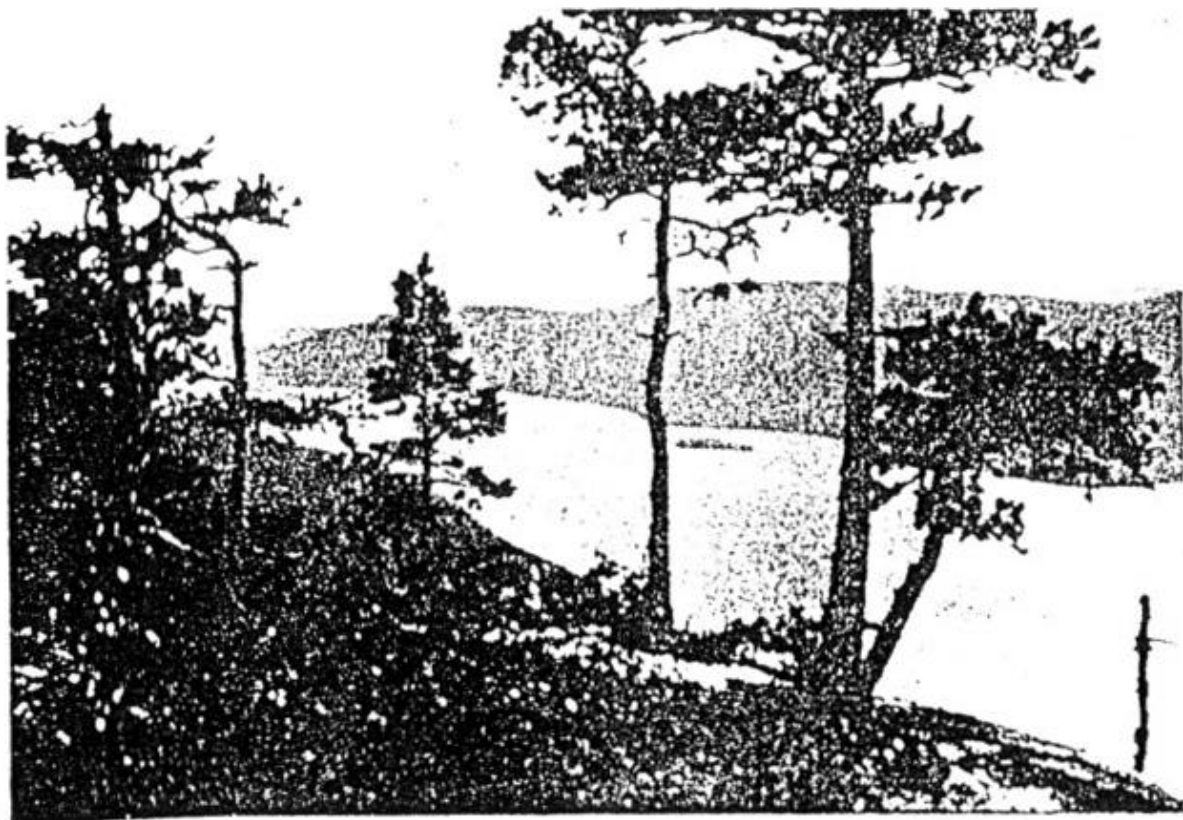
SLETTFJELLSVARDEN

lavere skogåser, med lune lier og daldråg, hvori ofte en grøn gressvoll eller et blankt vannspeil liver op, har ikke uten grund inspirert en ung dikter, som under sin opvekst har streifet om her på alle de hyggelige skogstiene. Her i Ellefs huldre- og trollrike har der vært en ypperlig grobunn for en frodig dikterfantasi. Men dette den unge *Wildenveys* drømmeland er også tiltrekkende nok idag for oss mere nøkterne prosamennesker, som her vil få den „touch of nature“, der lokker til å komme igjen.

De høitliggende partier byr på flere utsiktspunkter av de sjeldne i Drammens omegn. Fra Leitjennfjell og strøket der har man oversikt over Konnerud og Skogertraktene og videre østover. Fra Brillefjell eller Kyrfjell ser man ut over Eikerbygdene med skogene nordover. Og står en vest på Sletfjell, har en dypt under sig hele Eikers lange vannspeil fra Eidsfoss til Sundet og med Fiskumvannet bortenfor som prikken på i'en.

Men toppen av dem alle er Sirikirke.

En blank stidag heroppe: Fra et lite vann, Merketjenn, hv...

FRA SLETTFJELL MOT EIKERN

det nogenlunde flate heiterreng, hvor berg, lynchmark og glissen vekst av furu og bjerk står i høstens farver. Vi passerer først en opstikkende fjellknabbe med et spir på toppen — nok et av kirkens tre „tårn“. Men vi tar videre vestover, til vi får øie på ennu en kolle, som raker op mot himlen, sekunderet av en mindre en nordenfor. Oppe på toppen av kollen opdager vi et par store firkantede stenblokker, som ikke kan være bragt dit av menneskehender. Det skulde vel ikke være en turistkollega blandt Siri-kirkes jutuller, som har gått oss i næringen og vært ute på opvarding? Snarere er det vel no av utstyret til kirken, nærmest prekestolen.

Her oppe er det et vidsyn!

Vi legger „teksten“ på prekestolen d. v. s. vi brer kartet ut på den flate stenblokken og lar øiet streife milevidt utover i alle kompassretninger.

Horisonten østover har rolige linjer uten at nogen særlig frem-tredende åser markerer landskapene om mmens- og Oslo-

LITT AV ØSTERUDFJELLET,
EIKERN OG FISKUMVANNET

fjorden. I nord brer Finnemarkåsene sig med Snaukollen til-
venstre og like over dalen som åpner sig mot Modum trøner i
bakgrunnen Norefjell. Så kommer Holtefjells brede mørke masse
med noen blanke vannspeil ved foten. Vestenfor hever sig med
hvit kappe Blefjell, som i den kjente profil av Bolkesjøfjellet
faller av tilvenstre for å åpne til de fjerne men mektige fjellene
i Nord-Telemark. Fjernsynet begrenses igjen på den andre siden
av Meheias åser med Jonsknutens kjennelige topp. Lenger i syd
kommer åter en prektig hvit fjellkjede tilsyne i bakgrunnen. Det
må være Lifjell, hvis topper ligger der og lyser. Så lukkes
åpningen igjen i sydvest av Skrimfjells takkete kamm men der
rett i syd, like over Hakavikrørenes lyse skråstrek i åsen borten-
for Eikern, hever sig en høide nesten jevnt med oss, Skibergfjell
ved Eidsfoss, Vestfold fylkes høieste punkt. Litt østligere kan
vi tilslut i retningen over Eidsfoss oine som en smal stripe angit
ute munnene av Oslofjorden omkring Færder.

Når vi står her oppe på Sirikirke en slik dag i klar luft, mens en lav høstsol farver landskapet, og lar øiet følge synskretsen rundt om, så vi ser ås etter ås likesom bølge bortover i stadig endrede nyanser av blått inntil de fjernt henne får en skumtopp av snefjellenes blå- eller gulhvite bremm, ja da er det „gjestebo for augo“, vi fornemmer litt av „kirke“-stemningen, og vi bekrefter med tilfredshet overfor oss selv, at vi har da „no å gå etter“, når vi til forundring for enkelte bruker vår fritid til å strene litt i skog og fjell.

